

Overhandiging boek *Enfant terrible; Wim Treub (1858-1931)*

Door de Voorzitter van de Tweede Kamer, Khadija Arib

25 oktober 2016

Dames en heren,

In deze Oude Zaal hebben bijna zestig kabinetten verantwoording afgelegd aan de Tweede Kamer. Eén van die kabinetten, en misschien wel het meest bekende, was het kabinet-Cort van der Linden. Een zakenkabinet, dat regeerde van 1913 tot 1918, dus in oorlogstijd. Desondanks wisten de ministers – dat waren toen negen mannen – grote maatschappelijke en staatsrechtelijke vernieuwingen door te voeren, zoals de gelijkstelling van openbaar en bijzonder onderwijs, de invoering van het algemeen kiesrecht en evenredige vertegenwoordiging. Het representatieve systeem zoals wij dat vandaag de dag kennen, vindt z'n oorsprong in de grote grondwetswijziging van 1917.

Tot 1992 hing in de Rooksalon een groot schilderij van het kabinet-Cort van der Linden. Het was van de hand van Piet van der Hem. U kent waarschijnlijk allemaal het tragische verhaal van de afvalcontainer, waar het schilderij vermoedelijk in is beland. Bouwvakkers dachten dat het een rol behangpapier was. Misschien dat het ooit nog wordt gevonden – dat iemand ermee aanschuift bij *Tussen Kunst en Kitsch*. Maar gelukkig hebben we sinds 2014 een replica van het schilderij. Die hangt hier niet zo ver vandaan, in de Antichambre. Wellicht kunt u er straks nog even langslopen.

Wie u dan ziet – links in de benedenhoek, met de benen over elkaar geslagen en die karakteristieke scherpe neus van hem – is Marie Willem Frederik Treub. Wim, in de volksmond. De eerlijkheid gebiedt mij te zeggen dat ik, tot ik het manuscript van dit boek kreeg, wél van hem had gehoord, maar weinig van hem wist. En ik ben niet de enige. “In de openbare herinnering zijn het leven en de verdiensten van Treub verbleekt”, schrijft Diederick Slijkerman in zijn voorwoord. Zelfs Ard van der Steur, nu één van zijn grootste fans, kende Treub niet, voordat hij zijn portret uit het kunstdepot van de Kamer haalde. Ik geloof dat het vooral Treubs zijden strik was, die hem intrigeerde.

Wie de biografie leest, zal snel genoeg merken dat het jammer is dat Wim Treub in de loop der jaren in de vergetelheid is geraakt. Hij was een interessante man. Een man die zich niet gemakkelijk in een hokje liet stoppen. In zijn jonge jaren was Treub progressief-liberaal, maar hij legde de basis voor een sociale politiek. In de beginselverklaring van de Vrijzinnig Democratische Bond kwam, op zijn instigatie, te staan dat “door een krachtige sociale wetgeving moet worden aangestuurd op het wegnemen van maatschappelijke oorzaken, welke tussen de leden van het volk

ongelijkheid scheppen ten aanzien van hun ontwikkelingsvoorwaarden". Het is een tekst uit 1901 die nog altijd doorklinkt in het programma van de VVD, maar ook bij de sociaaldemocraten. De schrijver Maarten van Rossem vergeleek Treub met Pim Fortuyn, een onverwachte nieuwkomer in de Nederlandse politiek, die het ongenoegen van bepaalde groepen kiezers wist te vertolken.

Wat wél typerend was én bleef, was dat Treub niet van de abstracte ideeën of vergezichten was, maar van het creatieve handwerk, van een eigenzinnig pragmatisme. Hij was geëngageerd, in alles wat hij deed. Hij voelde zich verbonden met de politiek en maatschappij, en hij had een enorme daadkracht en geldingsdrang. Het is niet voor niets dat hij 'Minister Voorwaarts' werd genoemd. Treub was de man die in één dag een wet wist in te voeren. Dat was in 1914, bij het uitbreken van de Eerste Wereldoorlog, en het ging om de onteigening van levensmiddelen en brandstoffen om prijsopdrijving te voorkomen. 's Ochtends las hij erover in de krant, 's middags stond het wetsontwerp op papier, 's avonds vroeg hij de Raad van State om een spoedadvies. Een paar uur later besprak Treub zijn voorstel in de ministerraad. Diep in de nacht ging het definitieve ontwerp naar de landsdrukkerij. De Tweede en de Eerste Kamer bogen zich er de volgende ochtend over, en nog diezelfde dag werd de wet bekrachtigd door de koningin. Een wereldrecord wetgeving, denk ik, in ieder geval in ónze parlementaire democratie.

Maar Wim Treub was niet alleen minister. Hij kende dit huis ook van binnenuit, als Tweede Kamerlid. In 1891 werd hij al eens gekozen. Dat was voor het district Schoterland, in de buurt van Heerenveen. Hij stond zijn zetel toen af aan Domela Nieuwenhuis, die hem overigens niet accepteerde. In 1904 werd hij opnieuw gekozen, ditmaal voor het district Assen. Al gelijk zocht hij de confrontatie met het kabinet-Kuyper, dat – in zijn ogen – te traditioneel was, en maatschappelijke vernieuwing en emancipatie in de weg stond. Treub pleitte voor algemeen kiesrecht, ook voor vrouwen, en vond dat godsdienst een privéaangelegenheid was.

Ook bij collega-Kamerleden was hij niet alom geliefd. Vooral met Troelstra had hij felle debatten. Eén van die debatten leidde tot een staatscommissie onder zijn leiding, over het werkloosheidsvraagstuk. Een dispuut met Goeman Borgesius over het staatspensioen luidde in 1913 het einde van Treubs parlementaire loopbaan in. Treub geloofde meer in gedeelde verantwoordelijkheid en een koppeling tussen sociale uitkeringen en een eigen bijdrage. Uiteindelijk zijn zijn ideeën de basis geweest van de door het kabinet-Drees ingevoerde AOW - en daarmee van het stelsel van sociale zekerheid zoals wij dat nog altijd kennen.

Taco de Beer, één van de oprichters van *De Groene Amsterdammer* schreef ooit dat er een "tooverklank in den naam Treub" ligt. Die tooverklank leek een beetje weg te sterven, als een echo die langzaam verdwijnt.

Ik dank de auteur, Diederick Slijkerman, voor het feit dat het verhaal van Wim Treub nu weer luid en duidelijk klinkt. Want zoals ik al zei: wie het boek leest, merkt snel genoeg hoe interessant, hoe markant Marie Willem Frederik Treub was, en hoe groot de rol was die hij in onze parlementaire democratie heeft gespeeld.